Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 29ης Απριλίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Πρωτασφάλιση ζωής — Οδηγία 92/96/ΕΟΚ — Άρθρο 31, παράγραφος 3 — Πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στον αντισυμβαλλόμενο — Υποχρέωση του ασφαλιστή να παρέχει επιπλέον πληροφορίες αφορώσες τα έξοδα και τα ασφάλιστρα, την οποία υπέχει από γενικές αρχές του εθνικού δικαίου»

Στην υπόθεση C-51/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Rechtbank Rotterdam (Κάτω Χώρες) με απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 31 Ιανουαρίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV

κατά

Hubertus Wilhelmus Van Leeuwen,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász και D. Šváby (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 19ης Μαρτίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV, εκπροσωπούμενη από τους B. Jonk-van Wijk και G. van der Wal, advocaten,

— ο H. W. Van Leeuwen, εκπροσωπούμενος από τους D. Beljon και P. Boeken, advocaten,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις B. Koopman και M. Bulterman,

— η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Smolek,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους F. Wilman και K.-P. Wojcik,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιουνίου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 31, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Νοεμβρίου 1992, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την πρωτασφάλιση ζωής, και για την τροποποίηση των οδηγιών 79/267/ΕΟΚ και 90/619/ΕΟΚ (τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής) (ΕΕ L 360, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV (στο εξής: NN) και του H. W. Van Leeuwen, όσον αφορά το ποσό των εξόδων και των ασφαλίστρων τα οποία αφορούν την κάλυψη του κινδύνου θανάτου που περιλαμβάνεται στη σύμβαση ασφαλίσεως ζωής την οποία συνήψε ο H. W. Van Leeuwen με την NN.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η τρίτη οδηγία σχετικά με την ασφάλεια ζωής καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2002/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Νοεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφάλιση ζωής (ΕΕ L 345, σ. 1), η οποία στη συνέχεια καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από 1ης Νοεμβρίου 2012 από την οδηγία 2009/138/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα II) (ΕΕ L 335, σ. 1). Λαμβανομένης όμως υπόψη της ημερομηνίας συνάψεως της συμβάσεως ασφαλίσεως ζωής που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, οι διατάξεις της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής συνεχίζουν να είναι κρίσιμες για την επίλυση της εν λόγω διαφοράς.

4 Η αιτιολογικές σκέψεις 9 και 23 της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής έχουν ως εξής:

«(9) […] ορισμένες διατάξεις της παρούσας οδηγίας ορίζουν τους ελάχιστους κανόνες· […] το κράτος μέλος καταγωγής μπορεί να θεσπίσει αυστηρότερους κανόνες για τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν λάβει άδεια από τις δικές του αρμόδιες αρχές·

[...]

(23) […] στα πλαίσια της ενιαίας της ενιαίας ασφαλιστικής αγοράς, ο καταναλωτής θα διαθέτει μεγαλύτερο πεδίο επιλογής και μεγαλύτερη ποικιλία συμβάσεων· […] για να επωφεληθεί πλήρως από την ποικιλομορφία και τον αυξημένο ανταγωνισμό, πρέπει να είναι επαρκώς ενημερωμένος ώστε να επιλέγει τη σύμβαση που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του· […] αυτή η ανάγκη ενημέρωσης αποβαίνει σημαντικότερη και λόγω της πολύ μεγάλης διάρκειας των υποχρεώσεων· […] πρέπει, ως εκ τούτου, να επέλθει συντονισμός ενός ελάχιστου αριθμού διατάξεων ώστε ο καταναλωτής να ενημερώνεται με σαφήνεια και ακρίβεια ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά των προσφερόμενων προϊόντων και ως προς τα στοιχεία των φορέων που είναι αρμόδιοι για την εξέταση απαιτήσεων των αντισυμβαλλομένων, των ασφαλισμένων ή των δικαιούχων της συμβάσεως».

5 Το άρθρο 31 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Πριν συναφθεί η ασφαλιστική σύμβαση, πρέπει να ανακοινώνονται στον αντισυμβαλλόμενο τουλάχιστον οι πληροφορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, σημείο Α.

2. Ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει να ενημερώνεται καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης για τις τροποποιήσεις που αφορούν τις πληροφορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ σημείο Β.

3. Το κράτος μέλος της ασφαλιστικής υποχρέωσης δεν μπορεί να απαιτεί από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις να χορηγούν πληροφορίες επιπλέον εκείνων που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, παρά μόνο στην περίπτωση που οι πληροφορίες αυτές είναι απαραίτητες για τη σωστή κατανόηση των βασικών στοιχείων της υποχρέωσης εκ μέρους του αντισυμβαλλόμενου.

4. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής τους παρόντος άρθρου και του παραρτήματος ΙΙ θεσπίζονται από το κράτος μέλος της υποχρέωσης.»

6 Το παράρτημα ΙΙ της εν λόγω οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Πληροφορίες προς τους αντισυμβαλλομένους», ορίζει τα εξής:

«Οι ακόλουθες πληροφορίες πρέπει να γνωστοποιούνται στον αντισυμβαλλόμενο είτε (Α) πριν από τη σύναψη της σύμβασης είτε (Β) κατά τη διάρκεια της σύμβασης, διατυπώνονται με σαφήνεια και ακρίβεια και παρέχονται γραπτώς σε μία επίσημη γλώσσα του κράτους μέλους της ασφαλιστικής υποχρέωσης.

Επιτρέπεται όμως να παρέχονται οι πληροφορίες σε άλλη γλώσσα, εφόσον το ζητήσει ο αντισυμβαλλόμενος και το επιτρέπει το δίκαιο του κράτους μέλους ή ο αντισυμβαλλόμενος δικαιούται να επιλέξει το εφαρμοστέο δίκαιο.

Α. Πριν από τη σύναψη της σύμβασης

Πληροφορίες σχετικά με την ασφαλιστική επιχείρηση	Πληροφορίες σχετικά με την ασφαλιστική υποχρέωση
[...]	α.4 Ορισμός των παροχών και προαιρέσεων
[...]	α.5 Διάρκεια της σύμβασης
[...]	α.6 Τρόπος καταγγελίας της σύμβασης
[...]	α.7 Λεπτομέρειες και διάρκεια καταβολής των ασφαλίστρων
[...]	α.8 Τρόπος υπολογισμού και διανομής των συμμετοχών στο κέρδη
[...]	α.9 Προσδιορισμός των αξιών εξαγοράς και της έκτασης εις την οποία αυτές είναι εγγυημένες
[...]	α.10 Πληροφορίες για τα ασφάλιστρα που αφορούν κάθε εγγύηση, είτε κύρια είτε συμπληρωματική, όποτε είναι απαραίτητες
[...]	[...]»

7 Το παράρτημα ΙΙ, Β, της ίδιας οδηγίας απαριθμεί τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στον αντισυμβαλλόμενο κατά τη διάρκεια της συμβάσεως. Η διάταξη αυτή προέβλεπε ότι, πλην των γενικών και των ειδικών όρων που πρέπει να του γνωστοποιούνται, ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει να

λαμβάνει, αφενός, σε περίπτωση τροποποιήσεως της συμβάσεως ή της εφαρμοστέας νομοθεσίας, κάθε πληροφορία του τίτλου Α, σημεία α.4 έως α.12, του παραρτήματος αυτού και, αφετέρου, ετησίως, τις πληροφορίες που αφορούν την κατάσταση της συμμετοχής στα κέρδη.

Το ολλανδικό δίκαιο

8 Το άρθρο 2 της κανονιστικής αποφάσεως του 1998 περί παροχής πληροφοριών στους αντισυμβαλλομένους (Regeling informatieverstrekking aan verzekeringsnemers 1998, στο εξής: RIAV 1998) μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 31 της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής. Η διάταξη αυτή, όπως είχε εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, ορίζει τα εξής:

«1. Ασφαλιστής ο οποίος προτείνει σύμβαση ασφαλίσεως σε αντισυμβαλλόμενο που κατοικεί ή διαμένει στις Κάτω Χώρες βεβαιώνεται ότι ο αντισυμβαλλόμενος έχει λάβει τους γενικούς και τους ειδικούς όρους του ασφαλιστηρίου.

2. Ο ασφαλιστής μεριμνά επιπλέον ώστε ο αντισυμβαλλόμενος να ενημερώνεται εγγράφως για τις ακόλουθες πληροφορίες, καθόσον δεν προκύπτουν από τους γενικούς ή τους ειδικούς όρους του ασφαλιστηρίου:

[...]

q. την επιρροή που ασκούν τα έξοδα και οι κρατήσεις που βαρύνουν τον αντισυμβαλλόμενο επί της αποδόσεως και της παροχής που συνδέονται με τη σύμβαση·

r. κατά περίπτωση, τα έξοδα που χρεώνονται επιπλέον του μικτού ασφαλίστρου·

[...]».

9 Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση της RIAV 1998, η εφαρμογή της διέπεται από τον νόμο του 1993, περί εποπτείας των ασφαλιστικών εταιριών (Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993, στο εξής: WTV 1993), και από το ισχύον εθνικό αστικό δίκαιο, στο οποίο περιλαμβάνονται οι κανόνες της εύλογης και δίκαιης συμπεριφοράς (άρθρο 2 του βιβλίου 6 του Αστικού Κώδικα).

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Το 1999, ο H. W. Van Leeuwen συνήψε με την NN σύμβαση ασφαλίσεως με ένα επενδυτικό τμήμα, καλούμενη «Ευέλικτη ασφαλισμένη επένδυση». Επρόκειτο περί ασφάλειας ζωής στο πλαίσιο της οποίας η συσσωρευθείσα αξία κατά την ημερομηνία λήξεως της ασφάλειας δεν είναι εγγυημένη, αλλά εξαρτάται από τα αποτελέσματα των επενδύσεων. Εξάλλου, κατά τη διάρκεια της συμβάσεως ασφαλίσεως, προβλέπεται η καταβολή σταθερού και εγγυημένου κεφαλαίου, αν ο ασφαλισμένος αποβιώσει πριν τη λήξη της συμβάσεως.

11 Από τις διευκρινίσεις που παρέσχε η NN στις γραπτές παρατηρήσεις της προκύπτει ότι, κατά τη σύμβαση ασφαλίσεως, ασφάλιστρο, το ποσό του οποίου έχει συμφωνηθεί εκ προοιμίου και το οποίο ορίζεται ως «μικτό ασφάλιστρο», καταβάλλεται εκ των προτέρων και περιοδικώς. Το ασφάλιστρο αυτό επενδύεται σε αμοιβαία κεφάλαια που επιλέγονται από τον αντισυμβαλλόμενο. Από την κατά τα άνω καθοριζόμενη αξία αφαιρούνται περιοδικώς έξοδα καθώς και ασφάλιστρα για την ενσωματωμένη στη σύμβαση κάλυψη του κινδύνου θανάτου. Κατά συνέπεια, τα ασφάλιστρα αυτά δεν καταλογίζονται αυτοτελώς, αλλά, όπως και τα εν λόγω έξοδα, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του μικτού ασφαλίστρου.

12 Πριν τη σύναψη της συμβάσεως ασφαλίσεως ζωής, η NN διαβίβασε στον H. W. Van Leeuwen μια «πρόταση ευέλικτης ασφαλισμένης επενδύσεως». Στην πρόταση αυτή περιλαμβάνονταν τρία παραδείγματα επενδύσεως σε κεφάλαιο, βάσει διαφόρων αποδόσεων και εξόδων διαχειρίσεως 0,3 %. Επιπλέον, υπό τον τίτλο «Απόδοση του προϊόντος», αναγραφόταν ότι «[η] διαφορά μεταξύ της αποδόσεως του αμοιβαίου κεφαλαίου και της αποδόσεως του προϊόντος εξαρτάται από τους ασφαλιζόμενους κινδύνους, τα έξοδα και ενδεχόμενες συμπληρωματικές καλύψεις».

13 Μετά τη σύναψη της συμβάσεως ασφαλίσεως, ανέκυψε διαφορά μεταξύ της NN και του H. W. Van Leeuwen όσον αφορά το ύψος των εκπιπτομένων από τον ασφαλιστή εξόδων και ασφαλίστρων που αφορούν την κάλυψη του κινδύνου θανάτου.

14 Ένα μέρος της διαφοράς της κύριας δίκης έγκειται στο ζήτημα αν η NN γνωστοποίησε επαρκείς πληροφορίες σχετικές με τα έξοδα και τα ασφάλιστρα κινδύνου αυτά πριν τη σύναψη της συμβάσεως ασφαλίσεως. Αποτελεί ιδίως αντικείμενο της διαφοράς η μη γνωστοποίηση στον H. W. Van Leeuwen μιας ανακεφαλαιώσεως ή μιας πλήρους παρουσιάσεως των συγκεκριμένων και/ή απολύτων εξόδων, καθώς και της συνθέσεώς τους.

15 Κατά το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να κριθεί ότι η NN, περιοριζόμενη στην παροχή, στον αντισυμβαλλόμενο, των πληροφοριών που αφορούν την επιρροή των εξόδων και των ασφαλίστρων κινδύνου επί της αποδόσεως, εκπλήρωσε τις απαιτήσεις του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία q και r, της RIAV 1998, αλλά παρέβη τους «γενικούς και/ή άγραφους κανόνες» του ολλανδικού δικαίου, οι οποίοι περιλαμβάνουν, εν προκειμένω, την υποχρέωση επιμελείας της ασφαλιστικής επιχειρήσεως, την προσυμβατική καλή πίστη, καθώς και την εύλογη και δίκαιη συμπεριφορά.

16 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι πληροφορίες που παρατίθενται στη σκέψη 14 της παρούσας αποφάσεως δεν περιλαμβάνονται μεταξύ αυτών που απαριθμούνται στο παράρτημα II της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής. Η NN εκτιμά εντούτοις ότι το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως το άρθρο 31, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, δεν επιτρέπει την επιβολή στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις της υποχρεώσεως παροχής στον αντισυμβαλλόμενο πληροφοριών βάσει αυτών των «γενικών και/ή άγραφων κανόνων».

17 Στο πλαίσιο αυτό, το Rechtbank Rotterdam αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνει στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα στο άρθρο 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής, η υποχρέωση του ασφαλιστή, βάσει γενικών και/ή άγραφων κανόνων του δικαίου των Κάτω Χωρών —όπως είναι οι κανόνες της εύλογης και δίκαιης συμπεριφοράς, οι οποίοι διέπουν την (προ)συμβατική σχέση μεταξύ ενός ασφαλιστή που προσφέρει ασφάλεια ζωής και ενός εν δυνάμει αντισυμβαλλομένου και/ή βάσει ενός γενικού και/ή ειδικού καθήκοντος επιμέλειας— να παρέχει περισσότερα στοιχεία στους αντισυμβαλλομένους, όσον αφορά τα έξοδα και τα ασφάλιστρα κινδύνου της συμβάσεως ασφαλίσεως, απ' ό,τι προβλέφθηκε το 1999 με τις διατάξεις του δικαίου των Κάτω Χωρών με τις οποίες μεταφέρθηκε στο δίκαιο αυτό η τρίτη οδηγία σχετικά με την ασφάλεια ζωής (και ειδικότερα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία q και r, της RIAV 1998);

2. Επηρεάζει την απάντηση που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα το ζήτημα ποια είναι ή μπορεί να είναι κατά το δίκαιο των Κάτω Χωρών η συνέπεια της μη παροχής των στοιχείων αυτών;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

18 Επί του πρώτου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει την επιβολή σε ασφαλιστική επιχείρηση, βάσει γενικών αρχών του εσωτερικού δικαίου, όπως είναι οι επίμαχοι στην κύρια δίκη «γενικοί και/ή άγραφοι κανόνες», της υποχρεώσεως να παρέχει στον αντισυμβαλλόμενο ορισμένες επιπλέον πληροφορίες εκτός από τις απαριθμούμενες στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας αυτής.

19 Από την αιτιολογική σκέψη 23 της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής προκύπτει ότι αυτή αποβλέπει, μεταξύ άλλων, στον συντονισμό ενός ελάχιστου αριθμού διατάξεων ώστε ο καταναλωτής να ενημερώνεται με σαφήνεια και ακρίβεια ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά των ασφαλιστικών προϊόντων που του προσφέρονται. Όπως εκτίθεται στην ίδια αιτιολογική σκέψη, προκειμένου να επωφεληθεί πλήρως, στο πλαίσιο της ενιαίας ασφαλιστικής αγοράς, από τη μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής και την μεγαλύτερη ποικιλομορφία συμβάσεων και τον αυξημένο ανταγωνισμό, ο καταναλωτής πρέπει να διαθέτει τις απαραίτητες πληροφορίες για να επιλέξει τη σύμβαση που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του.

20 Προς τούτο, το άρθρο 31 της οδηγίας προβλέπει, στην παράγραφο 1 αυτού, ότι τουλάχιστον οι πληροφορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, Α, της εν λόγω οδηγίας πρέπει να γνωστοποιούνται στον αντισυμβαλλόμενο πριν από τη σύναψη της ασφαλιστικής συμβάσεως και, στην παράγραφο 2 αυτού, ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να ενημερώνεται καθ' όλη τη διάρκεια της συμβάσεως για κάθε μεταβολή των στοιχείων που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, Β, της ίδιας οδηγίας. Το άρθρο 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής, η οποία αποτελεί τη μόνη διάταξη την οποία αφορά η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, προβλέπει ότι το κράτος μέλος εντός του οποίου ανελήφθη η ασφαλιστική υποχρέωση μπορεί να απαιτεί από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις να παρέχουν πληροφοριακά στοιχεία επιπλέον εκείνων που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας αυτής μόνον αν αυτά είναι απαραίτητα για την ορθή κατανόηση από τον αντισυμβαλλόμενο των βασικών στοιχείων της υποχρεώσεως που αυτός αναλαμβάνει.

21 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι από το γράμμα του άρθρου 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής, το παράρτημα ΙΙ αυτής και την αιτιολογική σκέψη της 23 προκύπτει επίσης ότι οι επιπλέον πληροφορίες που τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν σύμφωνα με το άρθρο αυτό πρέπει να είναι σαφείς, ακριβείς και απαραίτητες για την ορθή κατανόηση των βασικών χαρακτηριστικών των ασφαλιστικών προϊόντων που προσφέρονται στον αντισυμβαλλόμενο (απόφαση Axa Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, σκέψη 24).

22 Συνεπώς, υποχρέωση παροχής επιπλέον πληροφοριών μπορεί να επιβληθεί μόνον καθόσον είναι αναγκαία για την επίτευξη του σκοπού της πληροφορήσεως του αντισυμβαλλομένου και καθόσον οι απαιτούμενες πληροφορίες είναι αρκούντως σαφείς και ακριβείς για την επίτευξη του σκοπού αυτού και, ως εκ τούτου, ιδίως, για τη κατοχύρωση επαρκούς ασφάλειας δικαίου για τις ασφαλιστικές εταιρίες (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-48/14, EU:C:2015:91, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 60 των προτάσεών της, αν η απαιτούμενη ενημέρωση είναι γενική και αόριστη, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «απαραίτητη πληροφορία», υπό την έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά την ασφάλεια ζωής.

23 Συνεπώς, καίτοι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να οριοθετήσει τη φύση των επιπλέον πληροφοριών τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τις ασφαλιστικές εταιρίες προς το συμφέρον των καταναλωτών, τούτο δε προκειμένου να παρασχεθεί στους εν λόγω καταναλωτές η δυνατότητα να επωφεληθούν πλήρως από τη δυνατότητα επιλογής των προσφερομένων

ασφαλιστικών προϊόντων στο πλαίσιο της ενιαίας ασφαλιστικής αγοράς, το άρθρο 31, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής δεν έχει, αντιθέτως, προβλέψει ούτε περιορίσει τον τρόπο κατά τον οποίο τα κράτη μέλη δύνανται να ασκούν το δικαίωμα αυτό.

24 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να επιβάλλουν στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις την υποχρέωση να γνωστοποιούν επιπλέον πληροφορίες σε σχέση με αυτές που πρέπει να παρέχονται στους αντισυμβαλλομένους βάσει του άρθρου 31, παράγραφος 1, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής, απαριθμούμενες στο παράρτημα ΙΙ, Α, της οδηγίας αυτής, αλλά ότι η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού παρέχει στα κράτη μέλη δυνατότητα της οποίας μπορούν να κάνουν ή να μην κάνουν χρήση.

25 Επιπλέον, από το άρθρο 31, παράγραφος 4, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής προκύπτει ότι εναπόκειται στο κράτος μέλος εντός του οποίου ανελήφθη η ασφαλιστική υποχρέωση να καθορίσει τις λεπτομέρειες που αφορούν την προβλεπόμενη από την εθνική κανονιστική ρύθμιση υποχρέωση παροχής επιπλέον πληροφοριών.

26 Μολονότι η τρίτη οδηγία σχετικά με την ασφάλεια ζωής προβαίνει σε ελάχιστη εναρμόνιση όσον αφορά τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στους αντισυμβαλλομένους, το άρθρο 31, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής οριοθετεί τη δυνατότητα που εκτίθεται στη σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως, διευκρινίζοντας, αφενός, ότι οι πληροφορίες αυτές πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα στον αντισυμβαλλόμενο να κατανοήσει ορθώς τα βασικά στοιχεία της υποχρεώσεως. Αφετέρου, κατά τη διάταξη αυτή, οι επιπλέον πληροφορίες την παροχή των οποίων μπορεί να επιβάλει στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις το κράτος μέλος εντός του οποίου αναλήφθηκε η ασφαλιστική υποχρέωση περιορίζονται στις αναγκαίες προς τον ανωτέρω σκοπό.

27 Συνεπώς, στο οικείο κράτος μέλος εναπόκειται να προσδιορίσει, με γνώμονα τα χαρακτηριστικά της έννομης τάξεώς του και τις ιδιομορφίες της καταστάσεως τη ρύθμιση της οποίας επιδιώκει, τη νομική βάση της υποχρεώσεως παροχής επιπλέον πληροφοριών προκειμένου να διασφαλίσει, συγχρόνως, την ορθή κατανόηση από τον αντισυμβαλλόμενο των βασικών χαρακτηριστικών των ασφαλιστικών προϊόντων που του προσφέρονται και επαρκή ασφάλεια δικαίου.

28 Η νομική βάση μιας τέτοιας υποχρεώσεως παροχής επιπλέον πληροφοριών και ιδίως το ζήτημα αν η υποχρέωση αυτή απορρέει από γενικές αρχές του εσωτερικού δικαίου, όπως οι «γενικοί και/ή άγραφοι κανόνες» στους οποίους παραπέμπει το αιτούν δικαστήριο, δεν επηρεάζει, κατ' αρχήν, το συμβατό της υποχρεώσεως αυτής με την οδηγία, εφόσον η εν λόγω υποχρέωση πληροί τις επιταγές του άρθρου 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής που εκτέθηκαν στις σκέψεις 21 και 27 της παρούσας αποφάσεως.

29 Συνεπώς, η νομική βάση στην οποία το κράτος μέλος προτίθεται να στηριχθεί προκειμένου να κάνει χρήση της δυνατότητας την οποία προβλέπει το άρθρο 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής πρέπει να είναι τέτοια ώστε, σύμφωνα με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, να επιτρέπει στις ασφαλιστικές εταιρίες να προσδιορίζουν με επαρκή προβλεψιμότητα τις επιπλέον πληροφορίες τις οποίες πρέπει να παρέχουν και στις οποίες μπορεί να στηρίζεται ο αντισυμβαλλόμενος.

30 Συναφώς, κατά την εκτίμηση των επιταγών που πρέπει να τίθενται ως προς την προβλεψιμότητα μιας τέτοιας υποχρεώσεως παροχής επιπλέον πληροφοριών, το αιτούν δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη το γεγονός ότι εναπόκειται στην ασφαλιστική επιχείρηση να προσδιορίσει τη φύση και τα χαρακτηριστικά των ασφαλιστικών προϊόντων που προσφέρει και ότι συνεπώς θα έπρεπε, κατ' αρχήν, να είναι σε θέση να επισημάνει τα χαρακτηριστικά των προϊόντων αυτών τα οποία είναι δυνατό να δικαιολογήσουν την αναγκαιότητα παροχής επιπλέον πληροφοριών στον αντισυμβαλλόμενο.

31 Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι, κατά την αιτιολογική έκθεση της RIAV 1998, η εφαρμογή της εν λόγω κανονιστικής αποφάσεως διέπεται, μεταξύ άλλων, από το ισχύον εθνικό αστικό δίκαιο, «όπως οι κανόνες της εύλογης και δίκαιης συμπεριφοράς», μνεία των οποίων γίνεται στο άρθρο 2 του βιβλίου 6 του Αστικού Κώδικα.

32 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο δεν παρέσχε στο Δικαστήριο λεπτομερή εξήγηση ως προς την ακριβή φύση, στο ολλανδικό δίκαιο, της υποχρεώσεως παροχής συμπληρωματικών πληροφοριών ούτε ως προς την ακριβή λειτουργία και το ακριβές περιεχόμενο, στο εθνικό δίκαιο, των «γενικών και/ή άγραφων κανόνων» του ολλανδικού δικαίου, περιοριζόμενο στη μνεία της υποχρεώσεως επιμελείας την οποία υπέχει η ασφαλιστική επιχείρηση, όπως η προσυμβατική καλή πίστη και/ή οι κανόνες της εύλογης και δίκαιης συμπεριφοράς που πρέπει να πρυτανεύουν κατά τη σύναψη των συμβάσεων ασφαλίσεως.

33 Εν πάση περιπτώσει, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν οι επίμαχοι στη διαφορά της κύριας δίκης «γενικοί και/ή άγραφοι κανόνες» πληρούν τις επιταγές του άρθρου 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής.

34 Κατά συνέπεια, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής έχει την έννοια ότι επιτρέπει την επιβολή σε ασφαλιστική επιχείρηση, βάσει γενικών αρχών του εσωτερικού δικαίου, όπως είναι οι επίμαχοι στην κύρια δίκη «γενικοί και/ή άγραφοι κανόνες», της υποχρεώσεως να παρέχει στον αντισυμβαλλόμενο ορισμένες επιπλέον πληροφορίες εκτός από τις απαριθμούμενες στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας αυτής, υπό την προϋπόθεση ότι οι απαιτούμενες πληροφορίες είναι σαφείς, ακριβείς και αναγκαίες για την ορθή κατανόηση από τον αντισυμβαλλόμενο των βασικών στοιχείων της ασφαλιστικής υποχρεώσεως και ότι κατοχυρώνουν επαρκή ασφάλεια δικαίου, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

35 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν τα αποτελέσματα τα οποία το εθνικό δίκαιο προσδίδει στη μη παροχή επιπλέον πληροφοριών, υπό τη έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 3, της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής επηρεάζουν την απάντηση στο πρώτο ερώτημα.

36 Από την απάντηση στο πρώτο ερώτημα προκύπτει ότι τα αποτελέσματα τα οποία το εσωτερικό δίκαιο προσδίδει στην μη παροχή των πληροφοριών αυτών δεν επηρεάζουν, κατ' αρχήν, το συμβατό της υποχρεώσεως παροχής τους προς το άρθρο 31, παράγραφος 3, της οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

37 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 31, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Νοεμβρίου 1992, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την πρωτασφάλιση ζωής, και για την τροποποίηση των οδηγιών 79/267/ΕΟΚ και 90/619/ΕΟΚ (τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής), έχει την έννοια ότι επιτρέπει την επιβολή σε ασφαλιστική επιχείρηση, βάσει γενικών αρχών του εσωτερικού δικαίου, όπως είναι οι επίμαχοι στην κύρια δίκη «γενικοί και/ή άγραφοι κανόνες», της υποχρεώσεως να παρέχει στον αντισυμβαλλόμενο ορισμένες επιπλέον πληροφορίες εκτός από τις απαριθμούμενες στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας αυτής, υπό την προϋπόθεση ότι οι απαιτούμενες πληροφορίες είναι σαφείς, ακριβείς και αναγκαίες για την ορθή κατανόηση από τον αντισυμβαλλόμενο των βασικών στοιχείων της ασφαλιστικής υποχρεώσεως και ότι κατοχυρώνουν επαρκή ασφάλεια δικαίου, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει.**

2) **Τα αποτελέσματα τα οποία το εσωτερικό δίκαιο προσδίδει στην μη παροχή των πληροφοριών αυτών δεν επηρεάζουν, κατ' αρχήν, τοσυμβατό της υποχρεώσεως παροχής τους προς το άρθρο 31, παράγραφος 3, της οδηγίας.**

(υπογραφές)